

OBIECTIVE ȘI POLITICI ALE ADMINISTRĂRII PUBLICHE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONDIȚIILE CRIZEI DEMOGRAFICE

Silvia DULSCHI,
doctor în istorie,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

During the last decades of the twentieth century and the early third millennium, the demographic situation in Moldova is characterized by negative trends in the natural movement of population. Analysis of the main indicators of socio-economic and demographic statistical materials in recent years allow to determine in which direction the country's demographic processes are growing. The changes that occur in the demographic phenomena in Moldova are similar to the changes that occurred in Europe 15-20 years ago, which also indicated the progressive demographic crisis. This crisis is manifested by unprecedented birth rate drop over the last decade against the background of general mortality in the same period. This led to reduced natural growth, which already has negative values, decreasing the population. Currently, the birth rate in Moldova is lowest among the other world's states.

Globalizarea ca fenomen are repercusiuni asupra mediului de securitate, producind efecte de natură economică, politică, socială (demografică, religioasă, culturală), militară și ecologică. Efectele globalizării privite din perspectiva unor procese naționale interne ne fac să ne concentrăm atenția asupra unor fenomene, precum: *securitatea demografică, tendințele demografice principale la nivel național, dar și global, impactul acestora asupra securității naționale și internaționale. Securitatea demografică este mai mult decât o simplă componentă a securității naționale. Prin securitatea demografică se înțelege starea populației ce exprimă protecția de riscurile de orice natură, de prevenire a amenințărilor în scopul creării condițiilor demosocioeconomice de rezistență la depopulare, păstrare a structurii efectivului populației, inclusiv a celui activ economic, asigurarea reproducerii pentru evoluția favorabilă a proceselor de mișcare a populației. Pe plan extern, un stat își manifestă intenția de a se integra într-un spațiu economic multidimensional în funcție și de gradul în care securitatea sa demografică este asigurată. Alături de dimensiunea economică, dimensiunea sociodemografică a securității este relevantă atât prin compoziția populației, cât și prin*

dinamica ei. Diferențele demografice, doar vizibile astăzi, reies din tendințe diferite.

Tendențe globale și modificări demografice. Populația unei țări se formează sub influența mai multor factori. Dinamica și structura ei este influențată, în mare parte, de procese precum: industrializarea, urbanizarea, dezvoltarea științei și tehnicii, starea sănătății publice, sistemul educațional, condițiile socioeconomice. Sociologii susțin, că fenomenul demografic contemporan include tranziția demografică^{*} și mișcările populației între diferite zone (numărul, ritmul de creștere, evoluția componentelor sporului natural și a emigrației externe, structura demografică, durata medie a vieții, nivelul de instruire sau profilul demografic al unei populații), norme și reguli, interacțiuni între actorii sociali etc. Tranziția demografică contemporană semnifică trecerea de la un regim demografic caracterizat prin numărul ridicat al nașterilor și deceselor, la un regim cu o rată scăzută a natalității, dar cu o creștere a speranței de viață. Fiecare dintre cele doua regimuri este stabil, etapa de tranziție dintre acestea este însă dezechilibrată: numărul nașterilor rămâne, în general, stabil, în timp ce numărul deceselor scade, durata vieții crește datorită progre-

selor medicale și ale igienei. Astăzi, multe regiuni din lume se află în tranziția demografică, ale cărei efecte se vor resimți doar după o generație.

Conform studiilor realizate de Națiunile Unite, Departamentul de Afaceri Economice și Sociale, pînă în 2050, populația lumii va crește de la 6,8 miliarde la 10,5 miliarde. Lumea dezvoltată se micșorează și îmbătrînește, în timp ce unele părți ale lumii în dezvoltare sînt în creștere. Demografia mondială este dominată de ponderea Asiei cu peste 3,5 miliarde de locuitori pe 1/5 din suprafața terestră: China și India reprezintă, ele singure, 38% din populația totală cu 1,3 miliarde de chinezi și 1 miliard de indieni. În 2050, aceste două state vor avea împreună 3 miliarde de locuitori. Populația Indiei va continua să crească și va depăși 1,6 miliarde în 2050. Cu toate că populația va îmbătrîni, își va menține o medie sănătoasă de vîrstă, de 38 de ani în 2050. Creșterea demografică a Chinei va rămîne sub controlul politicii de a avea un singur copil (1,34 miliarde astăzi, 1,45 miliarde în 2025, iar în 2050, 1,4 miliarde). Dar creșterea rapidă a minorității chineze din Rusia, prezența mai multor milioane de imigranți chinezi în Siberia (care nu sînt restrînși de politica aplicată în China, a copilului unic), precum și inechilibrul densității populației și al nivelului de prosperitate de-a lungul graniței chino-ruse, toate conduc la o sporire a populației chinezești în Rusia. Totodată, China va avea de suportat consecințele politicii „copilului unic”, incluzînd, de asemenea, îmbătrînirea populației, urbanizarea, rata criminalității și repercusiunile dezechilibrului dintre sexe cauzat de avorturile selective, în cazul sarcinilor de sex feminin, precum și discrepanțelor economice interne.

Fondator al concepției se consideră F.W. Notestein în SUA și A. Landry (care inițial a denumit-o drept „revoluție demografică”) în Europa.

Africa numără 803 milioane de locuitori, iar populația ei crește într-un ritm de 30% pe an. În pofida existenței SIDA, a genocidurilor, a foamei și a războiului, populația Africii va crește de la 1 miliard astăzi la 1,3 miliarde în 2025. Conform estimărilor, în 2050, populația Africii va fi de 2 miliarde.

Cu o populație de 580 milioane, Europa are o evoluție demografică de doar 0,22% pe an. Populația Europei (inclusiv Rusia) reprezintă în prezent aproximativ 11% din totalul global, iar media de vîrstă a europenilor este de 38 de ani. Se estimează că această medie va crește pînă la 47,3 la nivelul anului 2050, cînd Europa va reprezenta numai 7% din populația globului. Numărul

de vîrstnici europeni se preconizează a fi mai mare decît dublul copiilor la nivelul anului 2050 și considerabil mai mare decît jumătatea populației lucrătoare. În Rusia, populația se micșorează din cauza scăderii natalității, creșterii mortalității și emigrărilor. Dacă în prezent populația este de 143 de milioane, pînă în 2010 ea va scădea la 110 milioane.

Populația globului se urbanizează, astfel încît pînă în 2050, populația urbană globală va depăși cifra de 5 miliarde, fapt ce va conduce la sărăcirea urbană și la creșterea ratelor de infraționalitate, la probleme serioase de mediu. Numărul bătrînilor (60+) din lume, pentru început, va depăși numărul de copii (14 ani sau mai mici) pînă în 2045. Aceste modificări demografice vor afecta toate părțile lumii prin creșterea, îmbătrînirea sau micșorarea populațiilor. În timp ce în anumite zone populația va îmbătrîni – Europa, Japonia, China, numai o regiune din lume va suferi concomitent procesele de îmbătrînire și micșorare – Europa. Acest lucru va crea greutăți țărilor europene prin creșterea costurilor de întreținere a vîrstnicilor.

În opinia experților Națiunilor Unite, în lumea dezvoltată, numai SUA vor avea cea mai sănătoasă medie de vîrstă, de 36 de ani – acum, iar în 2050 – de 41 de ani; populația aici va crește de la 300 de milioane la 400 de milioane în această perioadă.

În Orientul Mijlociu, populația aptă de muncă va crește cu 50%, în aceeași perioadă, dar nu putem afirma cu certitudine că economiile naționale din zonele respective vor dispune de suficiente locuri de muncă. Consecințele sînt previzibile: șomajul poate conduce la disperare, radicalizare, terorism și conflicte armate. Nivelul imigrărilor în Europa va fi, de asemenea, în creștere. Potrivit estimărilor Națiunilor Unite, creșterea necontrolată a populației va accelera și mai mult schimbările climatice, prejudiciind ecosistemele și condamînd multe țări la sărăcie. În prezent, susțin ele, în lume se nasc, în fiecare săptămînă, 1,5 milioane de copii, ceea ce ar putea conduce la un dezastru planetar. Pentru a încetini ritmul de creștere a omenirii, ei recomandă controlul nașterilor, reducerea ratei natalității prin intermediul programelor de planificare familială. Sociologul *Malcolm Potts* de la Centrul Bixby pentru populație, sănătate și dezvoltare durabilă (de la Universitatea California) este de părerea că, în multe țări puțin dezvoltate, creșterea rapidă și permanentă a populației ar putea aduce foamete, eșecul sistemului educativ și conflicte.

Roger Short de la Universitatea din Melbourne,

Australia, afirmă, că actuala rată de creștere a populației mondiale este imposibil de suportat în timp. Aproape toată această creștere, 98%, susține el, are loc în țările în curs de dezvoltare, mai ales din Africa, a cărei populație urmează să se dubleze, până în 2050. Studiile ONU, estimările sociologilor, cercetătorilor în domeniu ne permit identificarea principalelor tendințe demografice la nivel global.

Astfel, în ultimii ani s-au evidențiat următoarele tendințe:

a) *de fertilitate*, care indică deplasarea centrului de greutate al populației globale din țările dezvoltate în țările în curs de dezvoltare. Acest lucru este cu atât mai grav, cu cât aceste zone sînt caracterizate de agravarea sărăciei. O creștere demografică se atestă în cea de-a doua jumătate a secolului trecut și în regiunile mari ale Europei: Federația Rusă, Europa de Est și cea de Sud. În același timp, conform datelor statistice, în topul țărilor cu cei mai mulți locuitori, patru națiuni (China, India, SUA și Indonezia) vor rămîne pe aceleași locuri în următorii 20 de ani, iar șase se vor schimba semnificativ: Rusia și Japonia vor părăsi topul celor zece, în timp ce Nigeria, Pakistan, Bangladesh și Etiopia vor urca. În Federația Rusă și în Europa de Est, populația a început să scadă spre sfîrșitul secolului 20. Potrivit variantei medii ONU a prognozei demografice, declinul demografic cel mai grav se așteaptă să se întîmple în cîteva ani în Federația Rusă, în Europa de Sud, urmată de Europa de Vest după anul 2010 și, în sfîrșit, de Europa de Nord - după anul 2030;¹

b) *de rînd cu creșterea naturală a populației, sporește numărul refugiaților*, care provin și ei din țările în curs de dezvoltare sau din țările cu conflicte interne. În anul 1995, numărul acestora se ridica la peste 14,4 milioane, cu tendință de creștere. La începutul anului 2007, numărul persoanelor refugiate era de 32,9 milioane în întreaga lume, o creștere cu 58% în comparație cu anii trecuți în care cifra era de 20,8 milioane;²

c) o altă tendință globală este *urbanizarea masivă*. Peste jumătate din populația lumii trăiește în urbi, creînd la unele națiuni disproporții mari în raport cu suprafața țării. Explozia urbană este vizibilă în țările în curs de dezvoltare datorită sporului natural foarte ridicat și a tendinței de dezvoltare spontană a orașelor. În toate țările (mai ales, în țările subdezvoltate), o cauză a creșterii populației urbane o reprezintă migrația masivă din mediul rural spre mediul urban. Explozia urbană în țările dezvoltate se manifestă prin existența a 3 categorii de orașe dezvoltate: orașe europene, nord-americane, est-asiatice. Prognozele sugerează că,

pînă în anul 2015, în lume vor exista peste 20 de megaorașe, dintre care 17 în țări în curs de dezvoltare, de exemplu Mexico, Sao Paulo, Bombay, Shanghai etc. Se consideră că cel mai mare oraș de la înc. sec. al XXI-lea va deveni Ciudad de Mexico (19,5 milioane de oameni), iar Tokyo va deține încă un timp supremația mondială, rămînînd încă cîteva decenii cea mai mare aglomerare urbană a Terrei.

Realități și tendințe demografice autohtone. Pe parcursul ultimilor decenii ale secolului al XX-lea și începutul mileniului III, situația demografică în Republica Moldova se caracterizează prin tendințe negative în mișcarea naturală a populației. Țara noastră se confruntă de peste 15 ani cu un proces de schimbare accentuată a structurii demografice, care se evidențiază, în principal, prin procesele de reducere sub aspect numeric a efectivului populației și de creștere a populației în vîrstă. În spatele acestor două tendințe de schimbare a structurii populației Republicii Moldova se află o serie de alte procese cu rol determinant. Printre cele mai importante pot fi enumerate: scăderea bruscă, fără precedent, a natalității în decursul ultimului deceniu (cu 50% în anii 1990-2000, constituind 9,7% în 2003) pe fundalul creșterii mortalității generale cu circa 15% în aceeași perioadă. Aceasta a condus la reducerea de aproximativ 10 ori a sporului natural, care are deja valori negative (adică descreșterea), populația republicii micșorîndu-se în anul 2003 cu 1,2%. În prezent, după nivelul ratei natalității, Republica Moldova se află printre statele lumii cu cel mai scăzut nivel al acesteia.³

Rezultatele recensămîntului din 2004, care nu au inclus regiunile de est, au indicat o populație a țării de 3.607.453 milioane persoane, femeile constituind 52%. Populația regiunii Transnistria a fost estimată la 550.500 oameni sau aproximativ 16% din totalul populației. La 1 ianuarie 2011, conform datelor statisticii oficiale, numărul populației stabile în Republica Moldova a constituit 3560,4 mii, comparativ cu 3655,6 în anul 1998 (fără teritoriul din stînga Nistrului și mun. Bender). Anual, numărul populației a scăzut în medie cu circa 7,5 mii persoane.⁴

Conform unui studiu recent, efectuat de Fondul ONU pentru Populație (UNFPA), Republica Moldova, în cazul menținerii actualelor tendințe în domeniul demografic, pînă în anul 2050, va înregistra o reducere cu 300.000 de persoane a populației sale. Alte pronosticuri sînt și mai

sombre. Același Fond ONU pentru Populație, împreună cu Institutul pentru demografie din Viena, estimează că pînă în anul 2050 populația Republicii Moldova se va reduce pînă la 2.500.000 de persoane.

Unul dintre principalii factori care afectează profund procesele demografice pozitive din Republica Moldova este exodul masiv de populație care se îndreaptă cu preponderanță către țările bogate din Occident. Colapsul economiei de tip sovietic, pauperizarea unor categorii sociale importante, tranziția interminabilă, lipsa unor politici economice și sociale coerente au provocat acest exod de populație fără precedent din Republica Moldova către țările dezvoltate din Vestul Europei și Federația Rusă. Problema s-a agravat și prin faptul că o perioadă foarte îndelungată statul nu a recunoscut politic problema dată și nu a abordat politici complexe de gestionare a problemei. Fenomenul, tendințele și consecințele acestuia nu erau estimate și analizate. Începînd cu anul 1993, migrația moldovenilor spre Europa, dar și în est, în Federația Rusă și alte state ale CSI, a căpătat proporții din ce în ce mai mari. De regulă, această migrație purta un caracter de muncă. Criza social-economică, dar și lipsa unor programe de stat echilibrate privind politica internă de ocupare a forței de muncă, au accentuat și mai mult tendințele migraționiste ale unei părți din populația țării, în special, ale tineretului. În același timp, migrația ilegală de muncă este o consecință a discrepantei considerabile între nivelul de trai și remunerare din Republica Moldova, Europa Occidentală și Centrală. Deși către anul 2001 exista un Departament Migrațiune în subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, în toată această perioadă el n-a reușit să devină o structură guvernamentală viabilă și eficientă în monitorizarea procesului de migrație. Structura centralizată specializată în domeniu - Biroul Național Migrațiune, instituită în 2003, deja în 2006 a fost dizolvată, atribuțiile ei fiind împărțite între Ministerul de Interne, Ministerul Tehnologiilor Informaționale și Departamentul Grăniceri. În perioada scurtă de activitate, s-a reușit doar evaluarea fenomenului și lansarea unor timide politici în domeniu, a căror promovare și monitorizare era distribuită între mai multe instituții. Unii analiști consideră că lipsa unui control la frontiera de est a țării, efectuat de autoritățile legale ale Republicii Moldova, este un impediment serios în calea soluționării multor probleme legate de migrație. În opinia lor, acest lucru generează instabilitate și

permite traficul de ființe umane și fluxurile ilegale de migranți, orientat în direcția Europei Occidentale.

Potrivit recensămîntului populației din 2004, numărul persoanelor plecate la lucru peste hotare constituie 273.056 persoane sau 8,1 % din populația totală a țării. Luată pe categoriile de vîrstă, situația se prezintă și mai dramatică, constituind 40% din populația aptă de muncă. Datele trimestriale ale Biroului Național de Statistică indică oscilații de la 360 000 pînă la 420 000 de persoane. Studiul efectuat în 2004 de către Organizația Internațională pentru Migrație, împreună cu FAO și Banca Mondială, au stabilit că potențialul migrator al Republicii Moldova constituie circa 560.000-600.000 persoane.⁵

Se știe deja că mulți dintre cei ce muncesc ilegal peste hotare, suportă importante discriminări și devin victime ale rețelelor internaționale de trafic cu ființe umane, contrabandă cu migranți, prostituție etc., fenomene sociale, care sînt rezultatul unei migrații ilegale de muncă, necontrolate și dezordonate. Într-un raport recent al Departamentului de Stat al SUA, Moldova a fost menționată printre principalele surse mondiale ale traficului de femei. Astăzi, conform unor date statistice și sondaje sociologice efectuate, fiecare al treilea dintre moldovenii apti de muncă lucrează peste hotare, peste 90 la sută dintre care sînt clandestini. Cifra estimativă a celor ce muncesc în străinătate este de peste 600 mii. În prezent, cetățenii Republicii Moldova muncesc în astfel de țări ca Federația Rusă - 240-270 mii (dintre care în orașul și regiunea Moscova - 220 mii; Sankt-Petersburg și regiunile Tiumen, Oriol, Breansk, ținutul Krasnodar), Italia - circa 150 mii (dintre care către data de 10.10.2002, 115 mii de moldoveni au depus actele pentru legalizare, iar în primul trimestru al anului curent peste 15 mii dintre aceștia au beneficiat deja de permis de ședere permanentă în această țară). În Portugalia sînt circa 80 mii de moldoveni, în Grecia - de la 30 la 100 mii (potrivit estimărilor Institutului muncii al Confederației sindicatelor din Grecia, numărul moldovenilor din Grecia este de, cel puțin, 100 mii. Din circa 1,2 mln. de lucrători migranți din Grecia, numărul moldovenilor este cel mai important în raport cu alte naționalități). În Cehia sînt aproximativ 40 mii, în Turcia - între 20-50 mii, Spania - 20 mii, Israel - 15-20 mii, Franța - 15 mii, Germania 10-15 mii, Cipru 5-7 mii. (I. Loghin)

De fapt, cifrele nu spun ceva foarte clar, pentru că datele sînt contradictorii. Se vorbește de-

spre 600.000 emigranți, oficial, dar și de circa 1 500 000, neoficial. Repartiția lor pe țări rămâne o enigmă, cel puțin, la nivel public. Republica Moldova ca mediu de trai, muncă și investiții este apreciată de propriii cetățeni mai degrabă negativ, de aceea este necesară abordarea problemelor cu care se confruntă cetățenii țării. Potrivit studiilor efectuate, motivele de bază ale exodului populației sînt salariile mici, după care urmează șomajul, prețurile și inflația, corupția și guvernarea ineficientă⁶. De rînd cu aceste probleme, se menționează veniturile reduse în țară, lipsa locurilor de muncă în republică, starea deplorabilă din localitățile rurale. Mulți dintre respondenți consideră drept motiv al plecării peste hotare lipsa posibilității de creștere profesională. După cum relatează Agenția Reporter.md, o investigație recent realizată în mun. Chișinău, de către Agenția de Rating și Investigații "Fin-Consultant RI", cu participarea a șase sute cincizeci și opt de respondenți, ne arată că, în majoritatea cazurilor, cetățenii tind să plece peste hotare pentru a găsi oportunități de creștere profesională. În căutarea unei vieți mai ușoare cu costuri de trai mai reduse, vor să plece 23,4% din cei chestionați, iar 18,1% – pentru a obține venituri și a-și construi case de locuit. Aproape 12% dintre moldoveni ar pleca în căutarea unui loc de muncă, deoarece acesta nu poate fi găsit în țară. Studiul relevă că majoritatea celor chestionați (53,4%) ar prefera să muncească în țările Uniunii Europene, în Canada și SUA (27,4%), dar și în țările CSI (13,7%), iar 5,5% (37 persoane) – în Australia.

Conform datelor statistice ale Comisiei Naționale pentru populație și dezvoltare, în perioada anilor 2001-2008, anual au plecat definitiv cu traiul peste hotare circa 6-7 mii persoane, au imigrat 1,3-2,7 mii persoane și s-au repatriat 1,1-2 mii. Conform datelor preluate de la punctele de trecere a frontierei de stat (cu excepția regiunii transnistrene) circa 500 mii persoane sînt plecate peste hotare la lucru sau în căutare de lucru. Ancheta forței de muncă, efectuată de Biroul Național de Statistică, indică că la 01.01.2008 au fost declarate plecate peste hotare la lucru sau în căutare de lucru 335,6 mii persoane.

Potrivit Biroului Național de Statistică, la sfîrșitul trimestrului III al anului curent, numărul persoanelor plecate la lucru sau în căutarea unui loc de lucru peste hotare a fost de 317,9 mii, în creștere cu 22 mii persoane față de trimestrul trecut. De la începutul anului curent, numărul celor plecați la muncă peste hotare a crescut cu 45,4 mii persoane. Față de trimestrul III al anului

trecut, numărul persoanelor plecate peste hotare în căutarea unui loc de lucru este cu 25,1 mii persoane mai mic, fapt explicat de efectele crizei economice mondiale care s-au resimțit mult mai devreme în principalele țări de destinație ale emigranților moldoveni. Cea mai mare scădere a avut loc la începutul anului cînd în țară au revenit peste 55 mii de cetățeni. Potrivit experților economici, numărul acestora ar putea fi mult mai mare din cauza că mulți emigranți preferă să rămînă peste hotare la un loc de lucru mai prost plătit decît să revină în țară. Ponderea cea mai însemnată din rîndul acestora o dețin persoanele cu vîrsta cuprinsă între 20 și 29 de ani (38 %), urmați de cei cu vîrstă între 30 și 39 de ani (23,1 %). Din cei declarați plecați, 68,8% provin din localitățile rurale, 2/3 din ei o constituie bărbății.⁷ Astfel, vedem că migrația externă se caracterizează prin exodul masiv al persoanelor de vîrstă reproductivă și economic activă. Migrația este un fenomen demografic, a cărui evoluție depinde direct de factorii preponderent economici. Atît timp cît va exista decalajul economic între Republica Moldova și alte state dezvoltate, vor predomina tendințele de emigrare.

Un factor negativ este și perioada îndelungată a aflării peste hotare a migranților. Potrivit mai multor studii efectuate de Organizația Internațională pentru Migrație, persoanele care se află peste hotare o perioadă mai mare de 3-5 ani, se integrează în țara de destinație, pierd legăturile cu patria, în special la decesul rudelor de prima generație, și nu revin în patrie. Ponderea persoanelor aflate peste hotare de la 3 la 5 ani constituie 17% din numărul persoanelor plecate.⁸

Potrivit studiilor efectuate, cel mai afectat de procesele migraționiste sînt zonele rurale ale Republicii Moldova, în special din sudul țării. Astfel, în raionul Cimișlia sînt plecate peste hotare 12,58 % din populația totală; Ocnița -12, 06 %. Din trei raioane au plecat peste hotare mai mult de 11% din populație: Cantemir (11,39%); Leova (11,06%); Sîngerei (11,10%). Din mai multe raioane au plecat peste hotare de la 9 pînă la 11% din populație: Anenii Noi (9,80%); Basarabeasca (10,76%); Cahul (9,15%); Călărași (9,41%); Căușeni (10,59%); Drochia (9,54%); Fălești (9,83%); Florești (10,13%); Glodeni (10,95%); Hîncești (9,52%); Nisporeni (10,84%); Taraclia (9,10%), Ungheni (10,43%); UTA Găgăuzia (10, 86%). Cel mai mic procent de emigrări este înregistrat în municipiul Chișinău, raioanele Criuleni și Briceni (variază de la 3,84% pînă la 5,96%). Fenomenul migrației, deși într-un

fel a redus din presiunea internă a pieței forței de muncă, a agravat situația demografică din Republica Moldova având un impact negativ asupra structurii pe vîrste a populației. Migrația a afectat capacitatea de reproducere a populației țării (genofondul de reproducere), generînd scăderea alarmantă a indicelui natalității și o creștere a indicelui mortalității. Rata fertilității generale a descrescut de la 1,76 în 1995 la 1,21 în 2002, iar apoi s-a îmbunătățit nesemnificativ, atîngînd 1,28 în 2008 (datorită generației anilor 70, cînd s-a produs boomul nașterii de copii, care a ajuns la vîrsta medie de fertilitate). Ultima ameliorare se pare că a fost de scurtă durată, din cauza, inclusiv, a migrației intensive de femei în afara țării (acestea reprezintă aproximativ 40% din numărul total de emigranți). Conform datelor statisticii oficiale, în decembrie 2010, în R. Moldova erau: născuți – vii - 40454 persoane; decedați - 43618 persoane; rata natalității fiind 10,9 născuți-vii la 1000 locuitori (urban – 9,7, rural – 11,8; rata totală de fertilitate 1,229. Pentru înlocuirea simplă a generațiilor rata totală de fertilitate trebuie să fie de 2,1 copii la o femeie de vîrstă fertilă; rata mortalității generale - 11,8 decedați la 1000 locuitori (urban – 9,1, rural – 13,6), scădere naturală - 2930 persoane. La ora actuală, rata fertilității în Republica Moldova este de 1,229.⁹

Sociologii și demografi susțin, că, începînd cu anul 2001, Republica Moldova a fost definită ca un stat îmbătrînit, în care se nasc mai puțini oameni decît mor.

Sociologul Ion Jigău explică fenomenul depopulării prin schimbarea unor comportamente legate de reproducerea umană, infrastructura satului, accentuînd, în special, lipsa școlilor. În opinia lui, cele mai afectate de fenomenul depopulării sînt raioanele din regiunea de Nord și Centru – Florești, Edinet și Orhei. Potrivit lui, existența școlilor relativ bune, în sate relativ mari, au făcut ca absolvenții cu o pregătire bună să plece la universități și să nu mai revină în sate.¹⁰ Expertul Fondului ONU pentru Populație, Victor Lutenco, susține că, anual, Republica Moldova pierde 8000 de oameni, ceea ce reprezintă în medie populația a 5-6 sate. El atrage atenția asupra faptului că migrează, în mare parte, populația economic activă, în sate rămînînd copii sau bătrîni, fapt care pe parcursul a mai mulți ani, din motive naturale, va conduce la depopularea localităților pînă la valori de zero, făcînd să ne ciocnim cu fenomenul localităților care au rămas fără populație.¹¹ Chiar dacă satele sînt cele mai afectate de fenomenul migrației, anume acestea, în mod para-

doxal, ar avea cel mai mare potențial de creștere a populației. Explicația experților este că în zonele rurale numărul căsătoriilor este mai mare decît în orașe, cuplurile sînt mai durabile și la sate se nasc mai mulți copii ca la oraș.

Alte manifestări ale crizei demografice în Moldova sînt micșorarea numărului căsătoriilor și majorarea numărului divorțurilor, fapt ce demonstrează reducerea valorii instituției familiei în societate și creșterea numărului nașterilor în afara căsătoriei, în special, printre adolescente. În condițiile economice actuale precare, majoritatea familiilor numeroase trăiesc sub pragul sărăciei.

În medie, în Republica Moldova coeficienții nupțialității la tinerii în vîrstă de 16-24 ani s-au micșorat de două ori, fenomen caracteristic și pentru alte țări ex-sovietice – Rusia, Ucraina, Belarus.

Pe fundalul sărăciei și exodului masiv de populație se amplifică un alt fenomen social negativ – abandonul școlar și reducerea gradului de școlarizare a tinerei generații. Dintre copii cu vîrsta între 10 și 15 ani - 40 % din cei ce locuiesc în zonele rurale au ambii părinți plecați peste hotare comparativ cu 33% copii din zonele urbane. Persoanele în etate devin îngrijitori ai copiilor rămași în urma migrației și fac față unor greutăți neprevăzute: stare precară a sănătății, lipsa documentelor de tutelă, conflictul între generații, educația copiilor, întreținerea gospodăriei. În Italia, crește și este educată o întregă armată de tineri moldoveni: sînt 2043 de nou-născuți moldoveni între 2001 și 2006. Numărul elevilor moldoveni în școlile italiene este de 15.227 pentru anul școlar 2008-2009. În Moldova, aproape 177.000 de copii sînt afectați de migrația părinților lor peste hotare. În ultimii ani s-a dublat numărul copiilor care cresc fără unul sau fără ambii părinți, ajungînd la 31% din numărul total de minori. Situația familiilor migrante se îmbunătățește pe termen scurt, dar plecarea lor la muncă peste hotare afectează starea psihoemoțională a copilului pe mult timp. Comparativ cu alte țări din regiune, în Moldova este înregistrată cea mai înaltă proporție a copiilor care nu locuiesc cu mama și/sau tata. Doar circa 2/3 sau 69% dintre copiii sub 15 ani locuiesc cu ambii părinți. 15% de copii locuiesc numai cu mama, deși tatăl lor este în viață, 5% din copii locuiesc doar cu tata, izolați, cu probleme de sănătate, reușită școlară slabă, risc de abandon școlar, sarcină în adolescență, criminalitate juvenilă, trafic de copii. În 2010, Centrul „Respirația a doua pentru oameni în etate”, cu suportul PNUD Moldova și al Comisiei Europene, a încercat să-i apropie pe bunici de

nepoți în zece localități din Moldova. Posibilitățile statului privind problema copiilor rămași fără părinți nu sînt prea mari; reprezentanții Comisiei parlamentare pentru protecție socială, sănătate și familie declară că statul, deocamdată, poate doar să creeze un cadru legal care să permită părinților să se întoarcă acasă, să aibă salarii bune și să poată munci în țară.

Scăderea natalității și creșterea mortalității populației cu vîrstă aptă de muncă conduc la îmbătrînirea populației, generînd probleme noi cu caracter socioeconomic și medical. Îndeosebi, se evidențiază prin ponderea înaltă a mortalității grupele de vîrstă de 40-59 de ani, cărora le revin peste 20% din numărul total de decese (la sexul masculin – 25%). Astfel, circa 25% din decese afectează populația cu cel mai înalt potențial de producție. La fel de alarmantă este și menținerea mortalității infantile în limite mari (18-19%).

În prezent, procesul de îmbătrînire demografică în țările în curs de dezvoltare, inclusiv Moldova, a ajuns la nivelul pe care l-au înregistrat țările dezvoltate acum 50-60 ani. Însă acest proces în țările în curs de dezvoltare se va desfășura mult mai rapid din cauza creșterii mortalității și a scăderii rapide a fertilității. Conform pronosticurilor, viitoarea generație va fi aptă de muncă în proporție de numai 30 la sută. Reducerea natalității este amplificată, în mare parte, de fenomenul sărăciei și de asistența socială și medicală inacceptabilă pentru categoriile socialmente vulnerabile.

Costurile mari ale medicamentelor, precum și ale poliței de asigurare îi lipsește pe mulți cetățeni moldoveni de posibilitatea de a beneficia de un tratament medical calificat. Pe acest fundal defavorabil a crescut ponderea populației în etate. În spațiul rural persoanele cu vîrstă mai mare de 60 de ani formează 15,2% din întreaga populație sătească, iar în spațiul urban – 11,8%.

Astfel, coeficientul îmbătrînirii populației Republicii Moldova a înregistrat o creștere de la 12,8% în anul 1990 la aproximativ 14,1% în 2006, rata mortalității fiind de 14%. Cea mai bătrînă în ceea ce privește efectivul populației după vîrstă s-a înregistrat zona de nord a țării. Numărul persoanelor în vîrstă de pensie pe acest teritoriu depășește numărul copiilor și minorilor în vîrstă de pînă la 16 ani cu 9,5 mii persoane (sau 5,1%).¹²

Ritmurile comparativ înalte de îmbătrînire a populației. Îmbătrînirea demografică este un proces istoric, ireversibil, care afectează întreaga populație atît prin condiționările sale, cît și prin

multiplele sale consecințe. Procesul de îmbătrînire a populației se datorează, îndeosebi, scăderii natalității – îmbătrînirea „de bază” și mai puțin creșterii duratei medii a vieții – îmbătrînirea „de vîrf”, noțiunile referindu-se la baza și vîrfurile piramidei vîrstelor. Fenomenul îmbătrînirii demografice este evaluat cantitativ prin proporția populației de 60 de ani și peste (procentual) din numărul total al populației. La nivel global, numărul persoanelor vîrstnice a crescut de la mai puțin de 100 milioane înainte de cel de-al doilea Război Mondial la peste 200 milioane în anul 1950, apoi cca 460 milioane în 1990 și 590 milioane în anul 2000. În perspectivă se estimează, că această grupă de populație va continua să sporească, atîngînd 1,2 miliarde în 2025, ceea ce va reprezenta 14% din totalul populației globului.¹³ Ca fenomen global, îmbătrînirea populației este legată în mod direct de aspectele cotidiene ale vieții umane și vizează problemele de care depinde prosperarea economică: investițiile și cheltuielile, piața forței de muncă, pensiile, impozitarea și transferul proprietății altei generații. Acest proces are consecințe și asupra structurii morbidității și mortalității populației, componenței familiilor, condițiilor de viață. Numărul persoanelor vîrstnice crește în lume anual cu 2%, cu mult mai repede decît sporul natural al populației. Creșterea rapidă a numărului populației va necesita reglementări economice și sociale de perspectivă în majoritatea țărilor.¹⁴ Speranța de viață în Republica Moldova este una dintre cele mai scăzute în Europa – cu peste 11 ani mai mică decît în țările Europei. În timp ce media în Europa este de 79,06 ani, la noi ea este de 68,5 ani. Speranța de viață la bărbați în Republica Moldova este de 65 de ani, iar la femei – 72 de ani. În spațiul rural speranța de viață este cu trei ani mai redusă pentru ambele sexe.

Dacă în 1930 ponderea persoanelor vîrstnice peste 60 de ani alcătuia 5%, în 1970 – 9,7% din numărul ei total, apoi în 2003 – 13,9%, deci pe parcursul ultimilor 70 ani creșterea numărului lor s-a triplat. Trebuie de menționat, că ritmurile procesului de îmbătrînire demografică în țara noastră este mult mai înalt în comparație cu țările dezvoltate. Astfel, pentru mărirea indicilor de îmbătrînire a populației de la 8 la 12% în Franța au fost necesari 80 de ani, în Belgia – 70 de ani, Suedia – 50 de ani etc. În Moldova, ponderea persoanelor vîrstnice a evoluat de la 7,7% la 12,6% în mai puțin de 30 ani. Acest indicator se schimbă în funcție de medii și sexe. Astfel, în mediul rural gradul de îmbătrînire a populației este ceva mai mare, comparativ cu cel

urban, și constituie 17,5%. Este destul de înalt gradul de îmbătrânire la sexul feminin (24%), în spațiul rural el depășind 26%. Acest decalaj se explică, în mare măsură, prin indicii înalți ai mortalității premature printre bărbați. Comparând acest indice cu datele statistice din Human development Report 2003, speranța de viață la naștere în Republica Moldova (68,5 ani) este mai mare decât media globală (66,7 ani), dar se situează sub media Asiei Orientale și a regiunii Pacificului (69,5 ani), Americii Latine și Caraibilor (70,3 ani), este cu mult mai mică decât cea a țărilor dezvoltate (77 ani) și una dintre cele mai mici în CSI și Europa Centrală și de Est. Doar Kazahstanul (65,8 ani), Rusia (66,6 ani), Turkmenistanul (66,6 ani) și Kirgîzstanul (68,1 ani) sînt depășite de Moldova.¹⁵

Tendințele evoluției proceselor demografice nu pot fi studiate și analizate izolat de celelalte aspecte ale dezvoltării economico-sociale. Factorii socioeconomiici influențează foarte mult fenomenele demografice. În cadrul unui sistem social, factorii care acționează asupra nivelului natalității, mortalității, nupțialității, divorțialității și migrației, constituie elemente ale sistemului social și sînt influențați de modul de reflectare a lor în conștiința populației și, mai ales, de politica socială a țării. În ceea ce privește situația socioeconomică actuală, determinată de sărăcie, șomaj, stresuri, asistență medicală nesatisfăcătoare, ea are un impact negativ asupra sănătății și sporește nivelul mortalității. Totodată, paralel cu creșterea speranței de viață, scade numărul populației de vîrstă reproductivă, fapt ce influențează negativ asupra ratei brute a natalității, ceea ce se reflectă asupra efectivului total al populației.

Desigur, simpla prezentare a unor indicatori nu este suficientă. Aceste date comparative arată că Republica Moldova se situează printre țările din Europa care au cele mai slabe valori pentru indicatorii demografici. Ameliorarea situației și a valorilor indicatorilor necesită o analiză mai detaliată a cauzelor și, mai ales, a factorilor ce influențează acești indicatori, în special a factorilor care se răsfrîng asupra stării sănătății populației vîrstnice. Faptul că pe teritoriul republicii există diferențe mari între raioanele și localitățile ei necesită un studiu profund al factorilor de bază, după criteriile: zone ale republicii, reședință și structura populației.

Deoarece declinul demografic constă în reducerea natalității și îmbătrînirea populației, în funcție de condițiile social-economice concrete, fiecare țară în parte a adoptat modele și meca-

nisme proprii de redresare a situației în domeniu. Majoritatea absolută a țărilor europene dispun de instituții statale specializate care asigură monitorizarea fenomenelor, elaborarea proiecțiilor demografice de durată medie sau de lungă durată, pentru asigurarea condițiilor necesare pentru dezvoltarea durabilă a țării. Astfel, Federația Rusă promovează foarte insistent politica de sporire a natalității, atragere a imigranților, în special din cadrul CSI. Republica Cehă propune modele de restabilire a numărului populației prin promovarea unor politici de sporire a natalității, politici educaționale, precum și atragerea migranților din țările, calitatea capitalului uman al cărora este compatibilă cu propriul potențial, în special din Ucraina, Moldova, Kazahstan. Imigranților din aceste țări li se acordă în mod preferențial cetățenia cehă, deci cetățenia UE. O practică foarte efectivă în lucru o prezintă Țările Baltice, Bulgaria și România¹⁶.

Obiective și politici în condițiile crizei demografice a Republicii Moldova. Situația economică, dar și socială în orice țară depinde în mare măsură de cantitatea și calitatea resurselor umane. Situația demografică existentă în țara noastră astăzi și tendințele care predomină în acest domeniu nu sînt în stare să asigure o dezvoltare durabilă a țării. Nivelul scăzut al natalității, îmbătrînirea demografică, migrația în masă, indicii nefavorabili în sfera familiei și căsătoriei, morbidității populației, nivelul înalt al mortalității la populația în vîrstă aptă de muncă - toate acestea determină intervenția la nivel instituțional, obiectivul principal fiind diminuarea consecințelor negative ale fenomenului demografic. Sociologii avertizează că deceniile următoare vor fi caracterizate de o expansiune intensă a populației vîrstnice, provenite din generațiile numeroase născute în perioada anilor 1970-1990. Generațiile puțin numeroase născute după 1990 vor deține după anii 2020-2030 poziția centrală atît în populația de la care vor proveni viitorii copii ai țării, cît și în populația economic activă. Accentuarea procesului de îmbătrînire a populației pe parcursul următoarelor 2-3 decenii nu poate fi evitată din cauza rigidității și inerției mecanismelor demografice. De aceea, în prezent și în anii următori obiectivul principal vizează adaptarea la o nouă structură de vîrstă a populației și la funcțiile sociale noi. Problema principală a politicii demografice constă în creșterea natalității. Fără o redresare a fertilității feminine, natalitatea va scădea dramatic, în timp ce în condițiile creșterii ponderii vîrstnicilor în structura po-

pulației mortalitatea generală va cunoaște o sporire, chiar dacă se va ameliora situația cu mortalitatea populației în vîrstă aptă de muncă și va crește durata medie a vieții. Fără rezolvarea acesteia nu va putea fi evitată depopularea țării.

Caracterul complex al fenomenului natalității și al factorilor care-l determină necesită aplicarea unor măsuri urgente pentru înlăturarea obstacolelor care condiționează nivelul extrem de scăzut al natalității. Obiectivele principale ale acestei politici constituie:

- creșterea statutului social al familiei cu mulți copii, promovarea valorilor familiale, încurajarea nașterii a 2-3 copii;

- crearea condițiilor favorabile pentru nașterea și educarea a cîțiva copii;

- ameliorarea sănătății reproductive a populației, inclusiv prin formarea culturii de planificare a familiei, ceea ce va asigura posibilitatea de a avea un număr dezirabil de copii în familie;

- elaborarea unor măsuri speciale de stimulare a natalității luînd în considerare diferențele teritoriale ale acesteia, în special, rata fertilității scăzute în mediul urban;

- în scopul atenuării disproporțiilor în numărul de copii născuți măsurile de stimulare a natalității urmează a fi raportate cu valorile demografice, deci se vor planifica aceste măsuri pentru perioada cînd în vîrstă reproductivă vor intra generațiile puțin numeroase născute după anul 1990.¹⁷

În contextul celor expuse, ținem să menționăm că rezultatele cercetării sociologice „Probleme sociodemografice ale funcționării familiei la etapa contemporană” (eșantionul reprezentativ pentru Republica Moldova, 1 280 de respondenți) realizat în anul 2008 de către Secția cercetări sociodemografice ale familiei a Institutului de Filozofie, Sociologie și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei demonstrează că majoritatea respondenților consideră că statul trebuie să acorde susținere financiară familiilor cu copii. Direcțiile principale ale politicilor demografice, în acest sens, trebuie să fie orientate spre ajutorarea familiilor tinere în obținerea locuinței proprii (printr-un sistem de credite preferențiale, reducerea costului locuinței la nașterea copiilor de rangul 2, 3 și mai mult). Este necesară perfecționarea sistemului de indemnizații pentru copii și creșterea volumului lor în funcție de rangul nașterii, crearea condițiilor favorabile pentru îmbinarea rolurilor parentale și profesionale, profilaxia avorturilor, prin promovarea planificării familiale. Totodată, sociologii atenționează asupra posibilităților limitate ale sporirii natalității

prin măsuri socioeconomice, care vizează creșterea nivelului calității vieții și crearea condițiilor de naștere și educare a numărului redus de copii, care nu înseamnă neapărat și creșterea numărului de copii în familie. Din această cauză, majorarea natalității populației reprezintă un obiectiv extrem de dificil, care poate fi realizat printr-o abordare complexă și de lungă durată a măsurilor cu caracter socioeconomic, ideologic, educativ, de întărire a familiei și ameliorare a sănătății reproductive.

De rînd cu acestea, un obiectiv important este ameliorarea situației în domeniul mortalității, întărirea sănătății populației, în special, în vîrstă aptă de muncă, creșterea duratei medii de viață. Problemele existente în ceea ce privește mortalitatea populației în mare măsură reprezintă un rezultat al trendului negativ al mortalității de lungă durată. Fără îndoială, criza socioeconomică din anii '90 ai secolului trecut a condiționat schimbările demografice negative.

De aceea direcțiile principale ale politicilor demografice în domeniul reducerii mortalității în Republica Moldova trebuie să fie orientate spre reducerea decalajului între speranța de viață a populației Republicii Moldova și altor state europene; reducerea mortalității din cauza motivelor care pot fi evitate sau care sînt provocate de nerespectarea modului sănătos de viață (abuzul de alcool, fumatul, drogurile), în special la persoanele în vîrstă aptă de muncă. Sînt necesare măsuri de reducere a mortalității, luînd în considerare diferențele existente în speranța de viață la naștere a populației în profil administrativ teritorial. În condițiile îmbătrînirii demografice, o importanță deosebită au măsurile ce țin de protecția socială a persoanelor vîrstnice și crearea oportunităților egale pentru toate grupurile de vîrstă. De aceea, formarea potențialului național pentru rezolvarea problemelor provocate de îmbătrînirea populației (pregătirea cadrelor medicale și sociale) este extrem de importantă. De asemenea, e nevoie de dezvoltarea infrastructurii de deservire a persoanelor de vîrstă înaintată: ajutorul și îngrijirea la domiciliu, programe de deservire socială la nivel comunitar, instituțiile care acordă îngrijirea de lungă durată, evitarea pensionării precoce, elaborarea măsurilor ce ar favoriza prelungirea activității de muncă după pensionare.

Un imperativ pentru Republica Moldova este reducerea emigrației populației economic active prin implementarea unor politici ocupaționale coerente, reglementarea fluxurilor migraționale, aplicînd un complex de măsuri ce țin de protecția

sociale a migranților de muncă aflați peste hotare, asigurarea reîntoarcerii lor în țară, crearea oportunităților pentru investirea remitențelor în economia națională, precum și ameliorarea situației pe piața internă a muncii, motivarea și promovarea tinerilor. Structura legală și reglementarea pentru migranți este astăzi reprezentată de către Conceptul pentru politica migrației, Legea "Pentru migrație", Legea "Pentru cetățenie", Legea "Pentru ieșirea și intrarea în Moldova", Legea "Pentru statutul legal al cetățenilor străini și al persoanelor fără cetățenie din Moldova", Legea "Pentru statutul refugiaților" și Legea "Pentru prevenirea și combaterea traficului de persoane" (decembrie 2005). În Moldova există deja o bază dezvoltată de reglementare referitoare la coordonarea migrației, precum: Programul privind acțiunile guvernamentale, "Modernizarea regională - bunăstarea oamenilor", Planul național privind Prevenirea și combaterea traficului de persoane, Programul de măsuri pentru susținerea moldovenilor nativi care trăiesc în străinătate ("Diaspora moldoveană") etc. Republica Moldova colaborează cu structurile internaționale specializate în domeniul migrației (Organizația Internațională pentru Migrație, Organizația Internațională pentru Muncă, Administrația Comisariatului Suprem pentru Refugiați). În pofida structurii legale existente, măsurilor întreprinse în scopul monitorizării migrației, situația nu s-a schimbat esențial.

Concepția politicii migraționale a R. Moldova, aprobată încă în 2002, din păcate, nu prea este cunoscută de cetățenii R. Moldova aflați peste hotare. Potrivit Concepției, statul urmează să reglementeze procesul de migrație, asigurând dreptul cetățenilor la muncă peste hotare, confirmat prin acorduri, și să ușureze procesul de angajare în cîmpul muncii. Aici, un rol deosebit îl joacă diasporele noastre. În prezent există contacte cu diasporele din Italia, Portugalia, Grecia, care constituie un pas important în direcția protejării drepturilor cetățenilor R. Moldova. Un aspect important al procesului migrațional este protejarea drepturilor copiilor care rămîn în țară fără supravegherea părinților. În acest context, Legea cu privire la migrația de muncă prevede obligația lucrătorului emigrant să prezinte la Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă copia documentului de confirmare privind luarea la evidență a copiilor minori care rămîn în țară, emis de organul competent de protecție a copiilor din raionul/sectorul de domiciliu al părinților. În scopul protejării intereselor sociale și economice ale cetățenilor care circulă dintr-un stat în altul, în special cele ale lucrătorilor

migranți și membrilor familiilor lor, Republica Moldova are încheiate acorduri cu două state membre ale Uniunii Europene – Bulgaria și Portugalia. Se negociază cu România, Cehia și Luxemburgul; și-au exprimat disponibilitatea de a reglementa cu R. Moldova relații în domeniul securității sociale și alte țări, cum ar fi Grecia, Italia, Letonia, Austria, Estonia și Polonia. Încă în anii '90, s-au semnat acorduri similare cu Federația Rusă, Belarus, Ucraina, Uzbekistan și Azerbaidjan. Guvernul italian acordă R. Moldova o cotă anuală pentru 6500 de persoane care doresc să emigreze la muncă în Italia. Pînă în prezent, R. Moldova a utilizat această cotă pentru legalizarea cetățenilor săi care se află ilegal în Italia. În scopul colaborării Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei cu asociațiile de migranți, Comisia Europeană și încă 15 state membre UE au semnat Declarația comună a parteneriatului de mobilitate cu Moldova. Acesta reprezintă un cadru politic general și este dedicat asigurării caracterului legal al migrației, intensificării efectelor pozitive ale procesului migrațional, precum și promovării politicilor orientate spre stimularea reîntoarcerii lucrătorilor migranți și protecției drepturilor acestora. Sînt organizate tîrguri ale locurilor de muncă pentru cetățenii moldoveni care se află în Germania. Pe viitor, se preconizează organizarea tîrgurilor în Italia, România și în alte țări. În scopul consolidării relațiilor dintre misiunile diplomatice și consulare ale R. Moldova și diasporei moldovenească, precum și pentru a informa cetățenii noștri aflați peste hotare despre oportunitățile de reîntoarcere în țară, Ambasadale R. Moldova în străinătate, Biroul Relații Interetnice în colaborare cu asociațiile obștești ale diasporei moldovenești din Ucraina, Federația Rusă, Belarus, Țările Baltice, Grecia, Italia, Portugalia organizează periodic diverse evenimente socioculturale.

În 2009 Ministerul Economiei și Comerțului a elaborat Strategia Națională în domeniul securității demografice pentru anii 2012-2023. Strategia se bazează pe Cartea Verde a Populației, care oferă o analiză detaliată a situației demografice din țară, fiind elaborată de o echipă de experți de la Academia de Științe și Ministerul Economiei, cu asistența Fondului ONU pentru Populație. Este o primă încercare de a avea o abordare multisectorială a problemei, iar Guvernul se arată dispus să aloce resurse importante pentru realizarea sa. Pe de o parte, acest document își propune valorificarea potențialului intelectual al oamenilor, adică investiții în calitatea resurselor umane, pe de altă parte - investiții în stimularea natalității. Se

prevede susținerea materială a familiilor tinere, a familiilor social vulnerabile, ajutoare la procurarea locuințelor etc. În același timp, ca să devină eficientă, această Strategie trebuie să fie înțeleasă și interpretată corect de către toți actorii implicați și trebuie să devină un document de bază și pentru celelalte sectoare. Provocarea cea mai mare rămâne a fi lipsa specialiștilor în demografie. Este nevoie de un Centru Demografic în Moldova, în care să se producă analize demografice și cercetări științifice în acest domeniu, deoarece fără un suport științific este aproape imposibil să elaborezi politici eficiente. În același timp, autoritățile trebuie să înțeleagă că nu pot să mizeze doar pe asistența donatorilor străini în acest sens, deoarece o astfel de abordare nu este constructivă și nu asigură o dezvoltare susținută.

Totodată, în Moldova nu există programe de învățământ universitar și cadre academice care ar pregăti specialiști în demografie. Comisia Națională pentru Populație și Dezvoltare și Secretariatul acesteia din cadrul Ministerului Economiei și Comerțului reprezintă unicul instrument de analiză și coordonare a politicilor demografice. Este foarte important, mai ales în lumina proceselor demografice nefaste descrise mai sus, ca infrastructura instituțională și cea științifică în domeniul demografic să fie menținută și dezvoltată în continuare. Cu atât mai mult cu cât în anul 2009 s-au împlinit 15 ani de la adoptarea Planului de Acțiuni al Conferinței Internaționale pentru Populație

și Dezvoltare de la Cairo (1994), care a fost semnat și de către Republica Moldova și prin care s-a angajat să accelereze politicile de reducere a sărăciei, inclusiv prin dezvoltarea și realizarea politicilor demografice. Fondul ONU pentru Populație semnalează că politicile demografice trebuie să constituie o prioritate pentru noua guvernare, exprimându-și încrederea că vor fi abordate în regim prioritar problemele de ordin demografic, formulând și aplicând în practică acțiuni strategice ce ar asigura securitatea demografică a țării.

Strategia politicii demografice, de dezvoltare și populație trebuie să țină cont de faptul că problemele populației vizează toate domeniile de activitate: politic, economic, educațional și informațional, ocrotirea sănătății, protecția socială etc. Activitatea sau lipsa activității în una din sferele numite are impact negativ asupra dinamicii populației, iar schimbările în numărul, structura și calitatea populației influențează dezvoltarea acestor sfere. La elaborarea politicii curente și de viitor trebuie să se conștientizeze necesitatea utilizării resurselor existente și posibilităților în așa mod ca să nu fie încălcate drepturile generațiilor actuale. Elaborarea, controlul și evaluarea politicilor demografice urmează să se bazeze pe cercetările științifice, interdisciplinare, datele statisticii curente, proiectările demografice. O atenție deosebită trebuie să fie acordată legăturilor de nivelul micro- și macro- în economie și societate.

BIBLIOGRAFIE

1. <http://www.unfpa.org>; Nichiporuk, Brian. Dinamica securității demografice. RAND Corporation, 2000.
2. <http://www.unhcr.ro>
3. I. Loghin. Departamentul migrațiune. Republica Moldova și fenomenul migrației în contextul extinderii UE.
4. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Buletin statistic. Ianuarie-decembrie 2010. Chișinău, 2010.
5. <http://www.unfpa.org>. Colectarea de date privind implicațiile medico-sociale și demografice ale îmbătrânirii pentru consolidarea capacității instituționale de colectare și analiză a datelor demografice dezagregate și de formulare a politicilor relevante și monitorizare a implementării acestora în Republica Moldova. Studiu evaluativ. Chișinău, 2008.
6. Organizația Internațională pentru Migrație (OIM). Studiu 2009. Impactul Socioeconomic al Crizei Economice asupra Migrației și Remitențelor în Republica Moldova, 2009.
7. IDIS "VIITORUL". 100 cele mai presante probleme în Republica Moldova în 2008.
8. Organizația Internațională pentru Migrație (OIM). Studiu 2009. Impactul Socioeconomic al Crizei Economice asupra Migrației și Remitențelor în Republica Moldova, 2009.
9. www.europalibera.org
10. Ibidem.
11. Matei, C., Cebotari, M. Probleme demografice și politica demografică în RM. // Materialele confe-

rinței „Transformările demografice și socio-economice ale populației”. Chișinău, 2006.

12. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Populația Republicii Moldova pe vîrste și sexe, în profil teritorial la 1 ianuarie 2009. Culegere statistică. Chișinău, 2009.

13. <http://www.unfpa.org>. Colectarea de date privind implicațiile medico-sociale și demografice ale îmbătrînirii pentru consolidarea capacității instituționale de colectare și analiză a datelor demografice dezagregate și de formulare a politicilor relevante și monitorizare a implementării acestora în Republica Moldova. Studiu evaluativ. Chișinău, 2008.

14. Ibidem.

15. Gh. Paladi, O. Gagauz, O. Penina. Îmbătrînirea populației în Republica Moldova: consecințe economice și sociale. Chișinău, 2009.

16. CASE –Centrul de Investigații Sociale și Economice. Efectele migrației și remitențelor în zonele rurale ale Moldovei și Studiul de caz privind gestionarea migrației în Polonia, 2008.

17. Comisia Națională pentru populație și dezvoltare. Populația și dezvoltarea: realități și perspective. Chișinău, 2009.

18. Institutul pentru Politici Publice, București. Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale “Viitorul”, Chișinău, Centrul Internațional pentru Studii Politice, Kiev. Tendințe și politici ale migrației în regiunea Mării Negre: cazurile Moldovei, României și Ucrainei. Kiev, 2008.

19. EUROMONITOR, Numărul 1 (6), Ediția II, Planul de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova: Evaluarea progresului în trimestrul I, 2007.

20. Fundația europeană pentru instruire 1(ETF). Modelele migrației și problemele dezvoltării resurselor umane în Moldova. Decembrie, 2007. Studiu pilot privind legăturile dintre migrațiune, sistemul de instruire și educație și piața muncii.

21. I. Sava, Migrația. Teoria și practica securității. București, 2007.

22. Pro Diaspora, decembrie, 2009.

23. Strategia națională de dezvoltare pe anii 2008–2011. Chișinău, 2008.

24. Iu. Gotișan. Tendințe și pronosticuri referitoare la piața muncii din RM. IPP, Chișinău, 2006.

25. N. Moldovan. Fenomenul migraționist și securitatea. Un. națională de apărare „Carol I”. București, 2006.

26. IASI INVEST - cotidian online de business. Noua bombă demografică. 23 ianuarie 2010.

27. <http://cezarsalahor.wordpress.com>

28. Les Echos. 21 septembrie 2009.

29. Strategia națională pentru tineret pe anii 2009-2013. Chișinău, 2009.

30. V.Trebici. Populația Terrei. – București, 1981.

31. IDIS “VIITORUL”. 100 cele mai presante probleme în Republica Moldova în 2008.

Prezentat: 11 mai 2011.

E-mail: silvia_moldovan@mail.ru